

DEL COS: los ulls --- lo tel que-s fa en lo ull ---; *lleganyós*: lippus, lemosus; lo qui no-y veu ---», OPou (*TbPu*, 246); «O del vell podrit, vilà! / --- / fret sou com a rahim de parra, / y sec com faig, / *leganyós*, gipó de saig, / castrat, potros / ---», *Colloqui de Dames*, v. 778.

En les llengües veïnes. En castellà, ja el tenim en un refrany aragonès del S. XIV: «Agüelo dormidor, *laganya* lo cuebre», RFE XIV, 346; també ben documentat amb *a* en diverses fonts del S. XV, mentre que *legaña* no sembla trobar-s'hi fins a fi S. XVI; arriba fins al gallec i el portuguès trasmontà *laganba*, però ja no al portuguès normal, que en lloc d'això diu *ramela*.

En llengua d'oc *laganba* «chassie» es documenta des de la primera meitat del S. XIV (Rayn. IV, 7) i *laganbós* «chassieux» ja en el *Jaufré*, que és de c. 1230: «e-ls oils tan paucs can us diners, / *lagainós* ed esgrapelatz» (v. 5201); avui el mot s'estén des dels Baixos-Alps (*lagan* 'gota que li cau al lleganyós') fins als Baixos-Pirineus, on Lespy en dona cites des d'Ossau fins a Orthés; i des d'allí ha passat al basc de Roncal i Zaratze (BSVAP XIV, 10.218). Pel Nord arriba fins a la Drôme (si fem cas de *laganhousa* «fauvette»), el Roergue (*lågagno*, Vayssier), la Dordonha (St. Pierre-de-Chignac) i la Gironda (Moureau, *La Teste*); i pel Sud, fins als Pirineus gascons (Rohlf's, Gc. 1. §32, 2 §43), Tolosa (*lagaigno*, *lagaignous*), l'Albigès,¹ l'Aude,² l'Erau (des d'Oest a Est: Pastre, 77, Mázuc), Marsella i Ais-de-Prov. En una paraula, el mot «brilla per la seva absència» en el Delfinat, l'Alvèrnia, el Llemosí (fora d'això, és de tota la Terra d'Oc), i en la totalitat dels dominis francès, italià i alpi: formant un quadro ben coherent des del punt de vista substràtic.

S'han proposat moltes etimologies romàniques, dolentes totes, i fóra frívol dir quina és pitjor, perquè totes són insostenibles. Si algú desitgés més raons podrà veure-les en el DCEC/DECH: aquí donaré només les que ja basten. Des de Puigblanch s'havia pensat en un *LEMICANEA derivat del gr. *λήμη* id.: impossible fonèticament (no s'hauria pogut passar de *lenganya perquè la -n- no es perd ni per dissimilació en aquestes condicions).

E. Bourciez (*Bull. Hispanique de Bordeus*, III, 232) proposava un *LAGANĒA, derivat del gr. *λάγανον* 'espècie de bunyol', rarament usat en llatí i en parlars de la Magna Grècia, on és manlleu del grec local; en l'aspecte semàntic és ben inversemblant, perquè si és natural que hom hagi comparat una lleganya amb un bocinet de mantega (al. *augenbutter*), de cap manera no ho seria la comparació amb un bunyol. Si la idea ha trobat acollida en el FEW (d'on l'eco en *AlcM*, però no *REW*) és gràcies a la coneguda grecomania de l'autor.

Altrement, amb *λάγανον* ens privariem de tota possibilitat d'explicar la var. *lleganya/legaña* (també oc. *legagno*, si bé només a la Dordonha, el Gers i els Alts-Pirineus, Rohlf's, *RLiR* VII, 132), perquè si fonèticament és ben freqüent el pas de *e-á* a *a-á*, una evolució oposada no es produeix, car no es dona en romànic aquest tipus de dissimilació; i fóra ben difícil de tro-

bar una contaminació que hagués pogut actuar en les tres llengües romàniques que coneixen aqueixa variant (el més probable és que tant la variant LAG- com LEG- vinguin des de l'origen, cf. per a això la nota 10 del DECH).

Spitzer va pensar primer en LĪGARE (*NphMgn.*, 1913, 171), després en LIQUARE 'fondre's, regalar' (*Lexikk*, 87), del qual caldria esperar *legganya, i no és verb conservat en ibero-romànic. La hipòtesi de Schuchardt (*ZRPb*. XXIX, 561) d'una variant *LACA del ll. LACCA 'tumor', és una mera hipòtesi fundada en desconeixement de l'origen hindú (*lākṣā*) del nom de la laca. Menys atenció cal encara per descartar els ètims LACUS 'estany' i *LIPPICANEA (de LIPPUS 'lleganyós') en què van pensar d'altres. Més raonable al primer cop d'ull sembla la idea de Baist (*KJRPb*. VI, 393); exhumada amb algun error de més pel dicc. de Ga. de Diego de derivar de l'arrel cèltica del castellà LĒGAMO 'llor' (DCEC/DECH), però comença per haver-hi entrebancs en l'explicació cèltica de *légamo*; i d'altra banda l'àrea d'aquest és estrictament pròpia de Castella, en radical desacord amb la forta presència del nostre mot a Provença, Gascunya, Aragó i la seva antiguitat i extensió general en la nostra llengua.

D'altra banda aquesta arrel cèltica tenia la forma LEG- amb -g-, i tenim proves per diversos costats que el tipus *lleganya* tenia -k- sorda etimològica. En efecte, avui es diu *lcanho* a la Vall d'Aspa i les altres franges gascones que conserven sorda la -k- intervocàlica (veg. Rohlf's), i en particular tenim el mossàrab *laqāina* documentat en el S. XIII pel nostre *RMa.*, amb la traducció *lippitudo*. En fi ja va cridar l'atenció Simonet (s. v. *laqāina*) cap a la semblança amb el basc *lakaiña* «gajo».

Cal dir que aquesta idea mereixia més atenció que no se li concedí (segurament perquè la desacreditava la impossible etimologia LACINIA 'fimbria' que suggeriria ell), fins que vaig recollir-la en el DCEC. Calia precisar que les accs. d'aqu coastats tenen múltiples i complicades: 'branqueta que hom esqueixa d'una altra', 'cada una de les parts en què es divideix un gotim de raïms', 'grill de taronja, d'all etc.', d'altra banda 'fil, fibra', 'cada un dels flocs de cabell amb què fan una trena, cada un dels caps amb què trenen una corda', accs. pròpies de Biscaia i Guipúscoa, mentre que a Benaparra és 'porció de lli, llana, cabell etc.'.

No dubtem que *lakaiña* pertany a un tronc comú amb bc. *lakatz* «gajo en sus varios matices» i també 'grop en una branca, bony en un arbre o paret, esqueix d'un empelt, tany d'un arbust' (d'on *lakazdun* 'pal amb molts nusos'); i amb *lakar* 'grops d'una branca, branca nuosa', que també val 'ensopegall a terra' i 'palet, pedruscall'; una forma més primitiva encara sembla ser *laka*, que a part de 'fil retort' és «almud de granes», «maquila que se paga por la molienda» (d'on *lakari* «celemin» i *lakatu* 'repartir la farina en el molí', 'cobrar la mòlta').

Hi ha hagut en basc encara d'altres derivacions semàntiques de la idea, car d'aquí és d'on deriva *lakasta*, del qual prové el nostre LLAGASTA; al costat del